

Ante Sapunar

SUSTIPAN OPET

UDK 726.8(497.5 Split)
Pregledni članak
Primljeno 28. XII. 1995.

Ante Sapunar
21000 Split
Sv. Petra Starog 18

Šezdesetih je godina u Splitu uništeno javno groblje Sustipan. Devastacija sustipanskog prostora i dalje se međutim nastavlja, uz stalno ogorčenje građana Splita. U članku autor navodi što se sve neželjeno događalo i što se danas događa sa Sustipanom, s namjerom da jednom zasvagda prestane daljnje oskrnjivanje ovoga posvećenog i kultnog mjesta.

Neka nas mjesta sasvim odžive
jer imaju vječnost obavijesti
i blistavu trajnost poruke za nas.

A. Cettineo "Glas čempresa" (Splitsko groblje) 1918.

Sve je već poznato i potvrđeno. Split je 1959./60. godine uništio groblje Sustipan i tako samome sebi nanio kulturnu ljagu koju nikako neće moći odstraniti i istodobno, po tko zna koji put, iskazao svoje destruktivno djelovanje. Teško je naći grad koji je na takav način uništio svoje groblje, bez milosti i pijeteta i uz posvemašnju odsutnost uljudbenosti prema pokojnicima, daljim i najbližim precima. Ni prije u prošlosti ovaj grad nije poštivao svoje pokojnike i njihove grobove, a njih je bilo svagdje oko nas, na svakom koraku splitskog poluotoka.

Poznato je da se pojavom kršćanstva u Splitu mrtvi ukapaju u crkvama i oko njih, što se može pratiti od periptera Dioklecijanova mauzoleja, kasnije splitske prvostolnice "Coemeterium catedralis", preko više od dvadeset crkava, crkvice, samostana u gradu i splitskom polju. Tek neznan dio umrlih Splitskana ostao je pod kamenim pločama starih splitskih crkava i samostana.

Ako isključimo Sustipan, postaje upitno gdje sve nisu pokapani pokojnici na ovim našim prostorima do otvaranja javnog groblja Lovrinac 15. travnja 1928. godine, tada još pod prvotnim nazivom Pokoj.

Istraživanjima ili slučajnim nalazima nailazilo se na grobove (pojedinačne ili zajedničke rake) uzduž i poprijeko svih gradskih i izvangradskih predjela. Tek nasumce spomenimo neke od grobljanskih lokaliteta, koje na-

lazimo u Lori, na Poljudu, kod kazališta, u Marmontovoj ulici, na Obrovu, zapadno od nekadašnjeg sirotišta Martinis-Marchi, kasnije Općinske zgrade, na Pjaci, kod zgrade Banovine, na Pojišanu, na Bačvicama, na Sućidru, na Katalinićevu brijegu, u zemljanim nasipima bastiona Priuli, Contarini, Cornaro, Gripe, uz sjeveroistočni i istočni zid Dioklecijanove palače itd.

Uvijek su ti grobovi ostajali naposljetku bez križa, ikakva znaka i biljega i nikada mrtvima na ovim prostorima, nije bilo dobro, niti im je bio omogućen trajan mir i dostojanstveni pokoj, a budući da to traje od Dioklecijana do naših dana pomisliti je da je deložirani car ostavio kletvu po kojoj i oni poslije njega neka nemaju sreće u svojim počivalištima i da im grobovi za svagda ne ostanu ni pojedinačna ni sveopća svetinja koja u smrti univerzalnom istinom izjednačuje sve ljude bez isključivosti.

Bez obzira na prihvatljivost ove parabole može se sa sigurnošću potvrditi da se atavistička svetinja groba ovdje ne poštuje pa se groblja olako oskvrnjuju i učestalo im se zatire mjesto i trag. Ako je štovanje mrtvih i odnos prema pokojnicima pokazatelj kulturne razine jedne sredine, onda zasigurno prosudba ne bi ni najmanje išla u prilog humanističkoj i civilizacijskoj uljudbi splitskih građana, pa odatle i posljedica da su grobovi ostajali rasuti bez znakovlja po svim predjelima splitskoga poluotoka. Ovdje se poništava premissa o grobu kao sveopćoj svetinji koju treba poštovati. Umjesto toga splitski pokojnici nastavljaju svoju sudbinu jer se nikada ne zna kad će i kako njihovi tjelesni ostaci nestati bez traga. Ovo nepoštivanje grobljanskog mira u neskladu s drevnim nepisanim i pisanim pravilom o posvećenome mjestu za sve ljude bez obzira na naciju, kulturu, vjeru, društveni status u ovom gradu, na žalost, trajno je prisutno. Premda je činjenica da u civilizaciji XX. stoljeća mrtvi smetaju živima bjelodana, samourušeni nehumani režim i njegova ideologija stubokom su prospješili to što se smrt na ovome prostoru profanirala, dehumanizirala toliko da je i cvijeće za Dan mrtvih postalo cinizam. Smrt je postala neželjena tema i pokojnike se nastoji što brže otpremiti u mrvačnice i uopće suzbiti sjećanje na nepoželjne mrtve. Mrtvima treba biti omogućen dostojanstveni ukop i vječni grobljanski mir, jer nije dobro kad pokojnici nisu dobro ispraćeni, a grobovi im ostanu neobilježeni. Dovoljno je prisjetiti se II. svjetskog rata, kad je okupator strijeljao rodoljube, a ovi narodne izdajice, da bi rake ostale neobilježene.

Uostalom, gdje su grobovi (neobilježeni) umrlih prošlih stoljeća ili grobovi žrtava brojnih kužnih pošasti? Gdje se sve nisu pokapali mrtvaci? Kad su ukinuti samostani sv. Marije de Taurello i sv. Arnira, preporuka je Nadbiskupskog ordinarijata da se posmrtni ostaci sahranjuju u crkvi sv. Lucije (katedralnoj kripti) gdje su se i ranije odlagali kosti i pepeo.

Za dužni pijetet, čuvanje i održavanje grobova Splićani nikad nisu pokazivali veliki mar i poštovanje. Tako glasoviti nadbiskup Markantun de Dominis za pohoda splitskim crkvama bilježi da se na "veliko" i "malo" groblje, koja su se nalazila uz katedralu i nadbiskupsku palaču, sa susjednih kuća bacaju otpaci i slijeva nečistoća. Obližnja crkva sv. Matije, koja je kao

